

Universal Declaration of Human Rights - Mende

© 1996 - 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Dunya Lahi Nuvuu Lonyisia Va

Magona Yepei

A jifa kiliyei na ke numu vuu kpɛɛɛ ti maa hɛwulei lo towa kpaupau le laha va, tɔnya kɛɛ ndilɛli dunyihu.

A jifa ngawulɛɛhu kɛɛ baagbuala nuvugaa ti lonyisia ma ti wanga a pie hindangaa na hii i wotea a namahugili waa nuvu ma, dunya ninahu mia mahoinɔ muvu i gu i yepe kia ngi longɔla, kɛɛ ngi lanayei kɛɛ ngi lima hinda.

A jifa maa ii houni nu mu vuu i wote a ko gɔmɔ mahaya nyamu nyamu kɛɛ nduwɔ ya yeya, ke mahoinɔɛ sawei i nuvu lonyii mavale,

A jifa mahoinɔ ndiamɔyei na ndɔlesialuah u i lɛgulo ma,

A jifa nungei nasia ti ndɔlei kpɛɛ ti woyilei na hu ti lanaya genga kolo yayilingɔihu,

Kɛɛ nuvu lonya, ngi nuvu ya, ngi yeyei kɛɛ hindui taa nyahii ti lonyei maahewu lei, kɛɛ gboma ti ti lia yilinga ko yange yange kɛɛ ndevu yekpe la i lɛ gulo ma.

A jifa ndɔlei nasia ti dunyi hu ti lahei wumbua a ngoyila koo ti to ke baago ma a yelo na nuvu va kɛɛ ngi lonya ya va,

A jifa kiliyei yaa numu kpɛɛɛhu hinda yayilingɔi ji a lɛlo gulo ma,

Fale naa

Komɛwai na ta toli a

Genɛla Asembili

Ndɛnga Ye

Dunya Lahei ji nuvu lonyinsia va i wote a ɲaiki numui kpɛɛɛ kɛɛ ndɔlei kpɛɛɛ va nahii ke numu gbi oo ngoyila hugbate gbi na hinda yayilingɔi ji ngi enmahu kpɔtu i lapi kpugu kpugu a numu gaalahu wie i to ke bagɔma iye tɔnei jisias ma kɛɛ hugbɛmboi jisias nungei nasia weti yei ndoo kpɛɛ hugbatai ji hu, kɛɛ nasia ti ndɔlongaa hu nahi tii yee ndolo kpɛɛ hugbatei jisias bu.

1. Ngayilii Ye Ngilei

Numuvuisia Kpɛɛɛ ta ti le te ye nduwɔ ya hu, tao ti nuvu yei kɛɛ ti lonyi maa hɛwungo. Kiiya kɛɛ hindaluuu hoo a yelo ti hun. Fale mahoungɔ ti ti nyonyochu hoi kia ndeegaa.

2. Ngayilii Ye Fele Yei

Hugbatei ji numu kpɛɛɛ lo va, nu genyei, ngi luwu yegii, nyaha oo hindgo, nu layia, Ngewɔi na a feli, ngi gilii yei, ngi le gi kɛɛ ngi gbate ii ma.

Tao maa ii houni nduahu ge i waa nungaa luahu jifa tii gbuani ndɔɔ yilahu, ɔɔ jifa tia heini ti yekpe va ɔɔ tii yekpe va.

3. Ngayilii Ye Sawa Yei

Nuvuu gbi ngi lɔnya mia kɔɔ ndevu i ye ngi hu, kɔɔ aa ye nuu bu, tao kɔɔ mahungbee i ye ngi ma.

4. Ngayilii Ye Naani Yei

Maa ii houni ti numu gbi hou nduwɔya hu, ɔɔ ti ngi waa mɔnɛmɔnɛ hinda hu, maa ii houni nuu maajia va nduwɔya hu, tao gbɔma mahoungɔ nduwɔyei ye keyi kgbi lekee i gbɔyɔ.

5. Ngayilii Ye Lɔɔlu Yei

Maa ii houni kɔɔ ti kpaagba hinda la nuu gbi ma, tao kɔɔ ti hinda wee a numu na a ke ke nuvu yaa a ngie.

6. Ngayilii Ye Weita Yei

Nuvuu gbi lee ngi lɔnya mia kɔɔ sawei i baagɔɔ ngi nuvu ya ma mia leke gbi.

7. Ngayilii Ye Wɔfila Yei

Nuvuu kpɛɛɛ ti maahɛwungɔɛ sawei gulɔ, tao mahoungɔ sawei i ti mahu wɛɛ nahi gbi ɛɛ ti hu wɔyɔ. Mahoungɔ sawei i tɔ ke hugbatei ji ɛɛ numugbi gbukpuu.

8. Ngayilii Ye Wayakpei

Nuu gbi ngi lɔnya mia kɔɔ sawa kpaambu ngaa yekpe ti ngi lɔnyei mavale a watii na ngi lɔnyi nasia ndɔɔ jawei keni numu a nyani ngi ma.

9. Ngayilii Ye Taalui

Maa ii houni ti numu magba, ti ngi wu kpɛgbɛma ɔɔ ti ngi gbɛ ngi yee a baama hu we.

10. Ngayilii Ye Puui

Nuu gbi ngi lɔnya mia nahii ti la nyɔngaa ngi ma tɛ i ngi maahinda gulanga kɔɔlehu ɔɔ i sawa kpoukpou nyaninga, kɔɔ ti ye njie na le fofohu, tao kɔɔ sawakpambu jein jein gɔngaa ti loo ngi va.

11. Ngayilii Ye Puu Mahuyelei

1. Nuu gbi ngi lɔnya mia nahi ti la nyɔngaa ngi ma hinda ngamu va, taa kiti lewe haani ti ye njie na le fofohu, tao ti jia a sawe panda pandaa.

2. Maa ii houni ti baa nuu gbi ma a sawahu wee - ndɔɔ yila jawa yo ɔɔ ndunya kpɛɛɛ jawa. Tao gbɔma maa i houni sawei i kpagbaa la nuu ma na kaahu lewengɔ sawei na ma i nyanini.

12. Ngayilii Ye Puu Mahufiei

Maa ii houni nuu i ye na nahi ta loko wili ngi bundu hinda hu, ngi ye pɛɛbu hinda, kɔɔlei kɛɛ ngowili na a pili ngitiwoma kia lee ti longɔla, kɛɛ kakpama a baagbuama hu we. Maa houngɔ sawei i nuu gbi maawɛɛ yɛɛ kakpamei ji bondayeya.

13. Ngayilii Ye Puumahu Sawei

1. Mahoungɔ numu gbi i ye hugbɛmbo hu kɔɔ i li mia leke gbi ngi longɔ i li na, tao kɔɔ i hei ndɔɔ gbi leke hu ngi longɔ i heihu.

2. Nuɔ gbi ngi lonɔa mia kɔɔ i gbua ndɔɔ yila hu i li peka hu, i wee a ngi yee ɔ mbaa tinda, tao kɔɔ i yama ngi ndei na hu mia i gbuanina.

14. Ngayilii Ye Puumahu Naanii

1. Nuɔ gbi lonɔa mia kɔɔ i ngi yaama lowu kakpama yeye ndɔɔ yɛka hu, tao kɔɔ i nganei gbua.

2. Ye sawei ji ɛ ɛ lɛkpɛ gbi naleke ye numui ji i ndɔɔ jawa nyanini, tao i hinda gbulanina na ndɔɔ woyila hugbatei i loila.

15. Ngayilii Ye Puumahu Lɔɔli

1. Nuɔ gbi lonɔa mia kɔɔ i wote a ndɔɔlii.

2. Maa i houni kɔɔ ti nuɔ gbi baa a ngi lɔlii ya, ɔ kɔɔ ti ngi baa a ndɔɔlii ya ndɔɔ yekahu.

16. Ngayilii Ye Puumahu Weitei

1. Hindui taa nyahii na ti lakpangɔ ta ɔɔwɛɔ ti ndengaa le, ti genye ii yeni bɛɛ yila, tii yeni bɛɛ a ndɔɔ yila hunblaa, ɔ Ngewo veli gbambi yila ma. Ti lonɔe maahewungɔ ɔɔva, ɔɔhu, ɔ ji ta lo ti gɔɔ.

2. Kɔɔ hindui taa nyaha ti ɔɔwɛɛ, a nɛɛ pɛin ti veinja wɛ.

3. Bondei mia ndɔɔlei yei kpɔkui le, fale maahoungɔ heimii kɛ ndɔɔ gbi ti bondei mahu gbɛɛ kpɔtu kpɔtu.

17. Ngayilii Ye Puumahu Wɔilei

1. Nuɔ gbi lonɔa mia kɔɔ i ngi wuma haakangaa majɔɔ, tao gbɔma kɔɔ taa nungaa ti makpɔma haaka majɔɔ.

2. Tɛ nuɔ gbi haaka gbua ngi yeya kia leke ti longɔla.

18. Ngayilii Ye Puumahu Waykpei

Nuɔ gbi lonɔa mia kɔɔ i kiiya wee, kɔɔ i giila gbɔɔ tɔnyɛi le ɔ gbɔɔ i lonɔani, Ngewo ye gbɔɔ ngi longɔ i feli, ye tonyɛ ji a ngi jein jein lo kɔɔ i ngi giliyei ɔ ngi yewɔveilei wote, I wote bɛɛ atayakpe ɔ taa nungaa, fofohu ɔ ɔkuma, kɔɔ i nungaa gaa a ngi ngliyei kɛɛ ngi yewo hindei.

19. Ngayilii Ye Puumahu Taalui

Nuɔ gbi lonɔa mia kɔɔ i kiliya wee tao kɔɔ i yee kiiyeina le fofohu, yee tɔnyɛi ji a peelɔ yee kiiyei ji nuɔ gbi ɛ gbekpa kulɔ, tao kɔɔ i nemahulee kɛɛ ngowii majɔɔ tao kɔɔ ta bɛɛ i fe nungaa wɛ a pele gbi hu we, nahi bandowoma gbi ɛ waa nduah.

20. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngoi

1. Nuɔ gbi lonɔa mia kɔɔ taa nungaa ti gome, tao kɔɔ taa teini ti lee, i na lee hinda huwu va ii le.

2. Tɛɛ nguua numu gbi la a kpɔli hale kɔɔ i wote a kome ma mɔ.

21. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngɔ-Mahuyelei

1. Nu u gbi lon ya mia koo ngi loko i ye ngi guameti hindeihu, ke bee ta vulii i yehu oo nungaa tia vulii ta lokoloo ti ma.
2. Nu u gbi lon ya mia koo ngi loohu guameti hugbate wie ngoisia ti hiti ngi ma kia lee ta hiti nungaa ye pekeisia ma.
3. Nungaa mia maahoungo ti ti guameti hei, ti gbayei mia a pie a yenge, hulembinga ta yamalo ti kolei gula, tao ye kolei ji a kgula bunduhulo, nahii nungbi ee gbekpa numu gulo.

22. Ngayilii Ye Nugbooyongo-Mahufelei

Numu gbi lee ndololii a ngie, ngi kolei kpoma hugbate wie ngi va, tao koo ngi kolei taa ngitiwoma hugbate ti pee ye kpoma hugbatei na i foo ngi ma, tao a majoolo kialeke ngi kolei gbatei kee ye saweisia ti na, gboma kia lekee ye numui bee ngi hami gii na, koo wei i legulo.

23. Ngayilii Ye Nugbooyongo-Mahusawei

1. Numu gbi lon ya mia koo i yenge, tao koo i ngengei na wie ngi longola, koo i mbelshei majoo ngengemei, tao koo ti to kengengei ee ngi lo.
2. Numu gbi lon ya mia, nahii nduahu gbiima, koo ti ngi pawa kia a yenge la.
3. Nenge mogbi lon ya mia koo ti ngi pawa nahii ta kee ngi mablaa ta ti magbee gbualo hu kia nuvu, tao gboma koo kpoma yeka i yena ngi va.
4. Nenge mogbi lon ya mia koo i wili hugbatehu na ngenga blaa ma vale.

24. Ngayilii Ye Nugbooyongo-Mahunaani

Nenge mogbi lon ya mia koo i levu tao koo i kpele yeka gbua, tao gboma koo aa nenge huguango waa wie, mahoungo gboma i yaa a ndevu wati majoo, nahi i yaa ye ndevui na wie ma ta yaalo a ngi pawa.

25. Ngayilii Ye Nugbooyongo-Mahuloolui

1. Numu gbi lon ya mia koo ta kee ngi mablaa ti ye kaahugbua hu, ti mehee yekpe me, ti kula yekpe yili, ti la ndama yekpe, ti hale yekpe majoo, tao gboma guameti i ye na ti va, hugbate yekpe i yena ngi va a watii na ee ye ngege hu, a watii na ngi heigengo, watii na ngi wovang, kee watii na hinda a wa ngi mahu nahii ee gumbu.
2. Mahoungo gboma hugbate i ye na kuimeisia kee ndengaa va. Mahoungo ndengaa kpellee, naa ti ke taa ti njeni ti soohu oo tii soohu, ye hugbatei ji i ti maa wee.

26. Ngayilii Ye Nugbooyongo-Mahuweitei

1. Numu gbi lon ya mia koo i kolo gaa. Maa ii houni navoo hinda i ye kologaala ma, ke bee i wote a ye totomei. Mahoungo kolo gaalei i wote a sawa kpawu kpawu na ndo gbi e gbuama ye totoomi. Nyandengo koo nenge kolongaa i yna kpoto, kee kolo yalngo gaalei naa va ti nemabu lewengo.
2. Kolo gaalei i wote a hinda na a nuu le guloma, ngi lon yisia kee ngi hugbemboi. I loko hei hinda yawubu goola, hinda bu houla kee ndiamoya dunyei kpellee luahu, kenyeisia kee Ngewo veli gbambisia luahu, tao kpaya waalo ndolo kpelle woyila yenge lukuisia hu koo ndileli i li guloma.
3. Bondeisia ti wote a haala bla ta ke na kaa ye gbao ti leingaa ta pee.

27. Ngayilii Ye Nugbooyongo Mahuwofilei

1. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ ngi loko i ye mia a yɛna ye kɔndi hinda hu, i ngaa nɛɛ ye ye mbembei hu kɛɛ sayɛnsi ye tɛkulɔmii taa ye nafei.
2. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ mahugbee kpɔtu kpɔtu i ye ngi gbate hani ma, i ye a ngole ɔɔ hani lalango ɔɔ sayɛnsi haaka.

28. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngɔ Mahuwayakpei

Numu gbi lɔnya mia kɔɔ ngi yee jawa kɛɛ ngitiwoma gee i yɛna, na a tɔ kɛ dunya lahei jisias ta hitilɔnga.

29. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngɔ Mahutaawui

1. Numu gbi lee, mia i heina, tao a lɛna gulɔma, mahouingɔ i na hinda hou a loko veinja.
2. Ji numu a ye ngi lɔnyei kɛɛ ngi hugbɛmboi ya yenge ma, na lee a wote a kpɛɛnguu a wee a saweilo naa a nuu wɛkeisia ti lɔnyei kɛɛ ti hugbɛmboi ma vale, kɛɛ numu kpɛlɛ ti maahinda va ngoyila lɔɔhu.
3. Numu ɛ ye tɔnyei jisias kɛɛ hugbɛmboi jisias yayenge nahi kpuango pilei na ma, tao gbɔma ɛɛ pindɛ kaa na wooma na ndɔlɔ kpɛlɛ gomɛi ti ndani.

30. Ngayilii Ye Numugbɔyɔngɔ Mahupuui

Gbɛwogbɛ gbi na kɔlei ii hu na nu mu a nde ye kɛnga ti puilo na kɔɔ i ndɔlɔ ɔɔ ngoyila hugbate lɛɛnga ti lɔnyei kee ti hugbɛmboi mahugbua.
